

Галина Миколаївна Швецова-Водка: життя як служіння науці

Редакційна колегія журналу із сумом повідомляє, що 1 травня 2023 р. пішла в засвіти докторка історичних наук, професорка кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи Рівненського державного гуманітарного університету, провідна фахівчиня в галузі бібліографознавства, документознавства, книгознавства Галина Миколаївна Швецова-Водка.

Галина Миколаївна є визнаним авторитетом у сфері інформаційної та бібліотечної справи, її творчий доробок налічує понад 370 наукових і навчально-методичних праць: монографій, навчальних посібників, методичних розробок, статей у фахових виданнях і матеріалах, тезах конференцій. Саме ці публікації стали тією стежкою чи широкою науковою дорогою, якою прямували у професію багато поколінь бібліотекарів і бібліографів нашої країни. На цих матеріалах зростають і сучасні науковці, адже вони є підґрунтям плідних наукових досліджень документа й книги, ролі й місця бібліографії в цифровому інформаційному просторі. Наукові розвідки Галини Миколаївни активно цитують у науковому колі, про що свідчать дані пошукової некомерційної бібліометричної системи Google Академія. Зокрема, згідно з даними ресурсу, h-індекс ученої становить 19, I10-індекс — 37, а загальна кількість цитувань сягає 1692.

Галина Миколаївна Швецова (до одруження — Водка) народилася 1 грудня 1943 р. Трудову діяльність розпочала у другій половині 1970-х рр., коли після народження сина у 1975 р. приїхала до Чернівців, де мешкали батьки чоловіка — Володимира Івановича Швецова. Після заснування Рівненського державного інституту культури у 1979 р. родину Швецових запросили на викладацьку діяльність до вишу. І саме в цей час

Галина Миколаївна захопилася дослідженням питань типології книги, теорією та історією бібліографії. Вона натхненно займалася підготовкою навчальних курсів, ознайомлювала студентів із найсучаснішими досягненнями науки, заклала в них міцне підґрунтя бібліографічних знань. Від 1987 р. Галина Миколаївна обіймала посаду завідувача кафедри бібліографознавства Рівненського державного інституту культури.

Важливий внесок Г. Швецова-Водка зробила в підготовку фахівців у галузі інформаційної та бібліотечної справи. Класикою навчальної літератури для здобувачів профільної галузі знань є авторські навчальні посібники "Загальне бібліографознавство: основи теорії бібліографії" (Рівне, 1995), "Типологія документа" (Київ, 1998), "Бібліографічні ресурси України" (Рівне, 2000), "Вступ до бібліографознавства" (Київ, 2004), "Документознавство" (Київ, 2007), "Документологія" (Рівне, 2011), методичні рекомендації, словник "Документознавство: словник-довідник термінів і понять" (Київ, 2011).

Наукові інтереси Галини Миколаївни охоплювали широке коло питань, присвячених історії та типології книгознавчих періодичних видань, типології книги, класифікації бібліографічних посібників, типології документа як об'єкта бібліографії, теорії документа й документознавства, розвитку бібліографії та бібліотечної справи в Україні. Результати цих досліджень учена узагальнила в монографії "Документ і книга в системі соціальних комунікацій" (2001), що стала основою докторської дисертації. Захист праці відбувся 25 квітня 2002 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського і за його результатами експертна комісія ВАК України присудила Галині Миколаївні Швецовій ступень доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.08 "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство".

Галина Миколаївна активно сприяла розвиткові галузевої науки. Наукові погляди вченої висвітлювалися на сторінках фахових журналів

"Вісник Книжкової палати" та "Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія". Вона була членом редколегій наукового журналу "Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія" Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ), а також періодичних збірників наукових праць "Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії", "Слов'янський вісник" Рівненського державного гуманітарного університету; "Волинські історичні записки" Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові підходи до визначення ролі й місця інформації в соціокомунікаційній системі суспільства ґрунтовно висвітлено у збірнику вибраних праць "Теорія, історія, організація та методика бібліографії" (2011), що містить найбільш значущі наукові праці авторки в галузі типології документа, бібліографознавства, опубліковані за тривалий хронологічний період (майже 40 років).

Значну увагу у своїх наукових розвідках Г. Швецова-Водка приділяла аналізу місця й ролі бібліографії в системі соціальних комунікацій. Дослідниця пропонувала потрактування, зумовлене підходом до книги як до специфічного виду документа, який є складовою частиною об'єкта бібліографії. Можна погодитись із тим, що книгознавчий підхід до бібліографії найдавніший і традиційний. Водночас авторка пропонувала більш розширений погляд — інформаційно-комунікаційний, що дає змогу визначити документ в єдності інформації та матеріального носія, який у соціально-комунікаційному процесі слугує каналом комунікації. Застосування інформаційного підходу допомогло пояснити й інтегрувати книгознавче та когнітивне потрактування бібліографії. Воно базується на положенні, згідно з яким бібліографія відображає документи, а останні являють собою форму існування суспільного знання.

У наукових дослідженнях Г. Швецової-Водки закладено підґрунтя для розширення об'єктної сфери бібліографії, що передбачає перенесення її принципів на загальну систему соціальних комунікацій. Остання охоплює соціально-інформаційні інститути, що транслюють документовану й недokumentовану інформацію. Авторка усвідомлювала потребу вивчення особливостей функціонування соціальної інформації взагалі. У праці "Про терміносистему бібліографознавства" (1998) Г. Швецова-Водка зазначала, що саме соціальна інформатика є "тією узагальнюючою наукою, чи метанукою, яка подає поняття загального харак-

теру, на яких може ґрунтуватись теорія бібліографії з її головними поняттями".

Безперечною заслугою Галини Миколаївни є започаткування наукових досліджень, пов'язаних із визначенням ролі й місця бібліографії в комп'ютеризованому інформаційному середовищі. У статті "Комп'ютерна бібліографія: термінологічні роздуми" (1996) учена привертала увагу спеціалістів бібліотечно-інформаційної справи до потреби розроблення системи термінів, пов'язаних із комп'ютеризацією бібліографічних процесів, а також пропонувала певні кроки на шляху розв'язання зазначеної проблеми. Посилаючись на особисту розмову з директором Книжкової палати України М. Сенченком під час II Всеукраїнського конгресу бібліотекарів у травні 1996 р., Галина Миколаївна відокремила "комп'ютерну бібліографію" як вид бібліографії за ознакою способу підготовки та одержання бібліографічної інформації. Відповідно дослідниця розробила й перші класифікації електронної бібліографічної продукції за різними ознаками (2009).

Відкриття в Рівненському державному гуманітарному університеті аспірантури зі спеціальності "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство" сприяло розкриттю нових граней таланту Г. Швецової-Водки як досвідченої керівниці, наставниці здобувачів наукового ступеня. Галина Миколаївна створила власну наукову школу "Актуальні питання бібліографознавства, бібліотекознавства, документології". Під її науковим керівництвом було підготовлено й захищено шість праць на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Зокрема, основні напрями інформаційно-аналітичної діяльності обласних універсальних наукових бібліотек України, види їхньої інформаційно-аналітичної продукції досліджувала О. Постельжук (2013). Плідні дискусії з науковою

керівницею уможливили формування класифікаційної структури асортиментних груп інформаційно-аналітичної продукції, обґрунтування особливостей організації та напрямів інформаційно-аналітичної діяльності як складника інформаційної роботи ОУНБ.

Сучасний стан інформаційно-бібліографічної системи університетської бібліотеки, особливості її організації, використання та перспективи вдосконалення вивчала Ю. Остапчук (2011). Авторка уточнила терміносистему бібліографознавства, розглянувши дефініції "електронний, віртуальний довідково-бібліографічний апарат", "дovidково-бібліографічний фонд", запропонувала методику аналізу ефективності використання ДБА та загальну модель оптимальної структури ІБС УБ, комплекс взаємопов'язаних науково-методичних і науково-організаційних засад управління розвитком інформаційно-бібліографічної системи університетської бібліотеки.

О. Промська під науковим керівництвом Галини Миколаївни дослідила цілісну картину становлення та розвитку метабібліографії в Україні як галузі діяльності, спрямованої на інформування про стан бібліографічних ресурсів (2011). Авторка ввела в науковий обіг термін "метабібліографія", уточнила базові поняття системи метабібліографічних ресурсів, надала дефініції кожному виду показників бібліографічних посібників. У праці ґрунтовно висвітлено внесок окремих бібліографів та установ у розвиток метабібліографії в Україні, схарактеризовано сучасні вітчизняні метабібліографічні ресурси та напрями їх формування в електронному середовищі, запропоновано конкретні заходи щодо подальшого розвитку метабібліографії в Україні.

Подальший аналіз напрямів розвитку бібліографічного обслуговування як складника інформаційної діяльності бібліотек закладів вищої

освіти західних регіонів України та розвитку інформаційних послуг як результату цієї діяльності під науковим керівництвом Г. Швецової-Водки здійснила З. Романуха (2015). Дослідниця запропонувала класифікацію інформаційних послуг, які надають бібліотеки закладів вищої освіти Львівського зонального методичного об'єднання для забезпечення довідково-інформаційних потреб користувачів у сфері освітньої й наукової діяльності; дослідила історію виникнення та розвитку окремих понять і термінів бібліотекознавства й бібліографознавства; системно розглянула основні терміни й поняття, що стосуються інформаційної діяльності бібліотек, зокрема бібліографічного обслуговування; із позицій соціально-комунікаційного підходу запропонувала уточнення окремих термінів та їхніх дефініцій, що можуть бути використані під час укладання термінологічних словників і довідників, розроблення фахових стандартів.

Робота над розв'язанням складних бібліографознавчих питань супроводжувалась активними науковими дискусіями з керівницею в особистих бесідах, у межах кафедральних засідань, семінарів і міжнародних конференцій. Здобувачі згадують Галину Миколаївну не лише як досвідченого професіонала, а й насамперед як чуйну, турботливу, ніжну та щирю людину, яка була не лише мудрою наставницею, а й рідною душею. Керівниця завжди вірила в науковий потенціал своїх здобувачів, підтримувала їх і спонукала до наукових пошуків.

Наукова спільнота документознавців і бібліографознавців України пам'ятає Галину Миколаївну як високопрофесійну, доброзичливу й толерантну людину. Суспільним визнанням заслуг ученої стали численні грамоти, подяки, нагороди, почесні відзнаки, у тому числі занесення її прізвища до Книги пошани Української бібліотечної асоціації за номінаціями "За внесок у розвиток бібліотечної освіти" і "За внесок у розвиток бібліографії та бібліографознавства".

Життєвий шлях і наукову діяльність Г. Швецової-Водки віддзеркалюють біобібліографічні покажчики та довідники "Галина Миколаївна Швецова-Водка", "Швецова-Водка Галина Миколаївна", "Українські бібліографи. Біографічні відомості. Професійна діяльність. Бібліографія".

З творчим доробком Галини Миколаївни можна ознайомитися за допомогою системи "Науковці України", що є одним з інформаційних блоків комплексного проекту "Наука України: доступ до знань", де розміщено персональні вебресурси ученої і є можливість автоматично сформувати список доку-

ментів на основі електронних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Електронні версії праць Г. Швецової-Водки доступні на сайті Інституційного репозитарію

Рівненського державного гуманітарного університету та в електронному каталозі Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки у базі даних "Бібліотека творів авторів Рівненщини".

Список наукових публікацій Г. Швецової-Водки

1. Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України : навч. посіб. для студентів спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Київ : Кондор, 2017. 220 с.
2. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика : навч. посіб. Рівне : РДГУ, 2000. 205 с.
3. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 217 с.
4. Швецова-Водка Г. М., Костенко М. С. Документознавство : навч.-метод. посіб. Київ : Кондор, 2021. 140 с.
5. Швецова-Водка Г. М. Загальна теорія документа і книги : навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 405 с. (Вища освіта 21 століття).
6. Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, випр. та допов. Київ : Кондор, 2018. 204 с.
7. Швецова-Водка Г. М. Ноокомунікологія : навч.-метод. посіб. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Київ : Кондор, 2019. 112 с.
8. Швецова-Водка Г. М. Теорія, історія, організація та методика бібліографії : вибрані праці / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне : ДМ, 2011. 495 с.
9. Швецова-Водка Г. М. Типологія документа : навч. посіб. для студентів ін-тів культури. Київ : Книжкова палата України, 1998. 78 с.
10. Швецова-Водка Г. М. Типологія книги : навч. посіб. для вузів / Рівнен. держ. ін-т культури. Київ : Книжкова палата України, 1999. 68 с.

***Із сумом у серці висловлюємо щирі співчуття сину та чоловіку
Галини Миколаївни, колективу кафедри документальних комунікацій
та бібліотечної справи Рівненського державного гуманітарного університету
та всій науковій спільноті України***

Ірина Давидова,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри цифрових комунікацій
та інформаційних досліджень
Харківської державної академії культури

Інна Павленко,
аспірантка кафедри цифрових комунікацій
та інформаційних досліджень
Харківської державної академії культури

Надійшла до редакції 15 травня 2023 року

***Колектив Книжкової палати України висловлює щирі співчуття рідним
Галини Миколаївни. Нехай добрий і світлий спомин назавжди залишиться
у серцях близьких, студентів і науковців, усіх, хто знав, любив та шанував***

Г. М. Швецову-Водку.

Вічна пам'ять...

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21783-11683ПР від 31.12.2015.

Формат 60x84¹/₈. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 64 пр. Зам. 31.

Журнал надруковано на обладнанні Книжкової палати України

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1954 від 24.09.2004.

До уваги читачів: електронний варіант журналу "Вісник Книжкової палати" ISSN 2076-9555 (онлайн-версія) розміщено на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розділі "Наукова періодика України":

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/index.html